



שבת קודש 4

מוקצה והחוויה הפנימית של מנוחה

שבת
אצל היסוד

OLAMI MENTORSHIP



הבזק של השראה

רבי נח ויינברג זצ"ל היה נוהג לייעץ לאותם המנסים להיכנס למצב התודעתי של שבת לנסות את התרגיל הבא. כאשר השמש שוקעת בערב שבת, לקפוץ את האגרופים חזק למשך 60 שניות ואז לשחרר! שחררו את הלחצים בעבודה, שחררו את הלחצים החברתיים, בחייכם, שחררו את הפחדים הפנימיים שלכם, שחררו את החסימות שלכם... שחררו ותנו לאלוקים לפעול!
זו השבת!



מוקצה – הגדרה וטעם האיסור

1. האם "מוקצה" הינו אחד מ 39 המלאכות האסורות בשבת?
2. מעבר לדין עצמו, מהו היתרון המרכזי של יישום דיני המוקצה?

מוקצה - מה זה?

הגדרה: המלה מוקצה משמעותה המילולית היא "מופרש מדעתו" ומתייחסת לחפצים מסוימים שאינם חלק מחוייית השבת.

הדין: אין להזיז חפצים אלו בשבת.

מה טעמה של תקנת חכמים זו?

חכמים חששו על חפצים מסוימים שכאשר מזיזים או מרימים אותם עלול האדם להגיע בקלות לשימוש האסור בשבת. לדוגמה: אם נחזיק מכשיר סלולארי בשבת, אנו עלולים בטעות להשתמש בו.

סיבות נוספות -

אף על פי שיש עוד סיבות ורעיונות רבים מאחורי תקנת דיני מוקצה, ישנה מטרה מיוחדת והיא יצירת התודעה התמידית בדבר נוכחותה של שבת.

התמקדות במה שמותר ואסור להזיז בשבת יוצרת תחושה שמציאות יום השבת היא מציאות השונה מכל ימי השבוע האחרים.

חיים במציאות ייחודית זו, מסייעים לנו לנצל את היתרונות הרבים של שבת עד תומם ולתת ביטוי למנוחת השבת וליצירת אוירת השבת.



במהלך המפגשים האחרונים בחנו כמה מ-39 הקטגוריות של פעולות יצירתיות (מלאכות שבת). במפגש זה, נקדיש זמן לבחינת מרכיב מפתח בשמירת שבת שאינו אחד מ-39 המלאכות שנאסרו בשבת, אלא הוא איסור דרבנן, אך ממלא תפקיד מרכזי בשמירת שבת.



דוגמאות לחפצי מוקצה

1. אילו פריטים שגרתיים יומיומיים הופכים למוקצה בשבת?
2. מה מאפיין את הפריטים המופיעים ברשימה הקצרה של חפצי מוקצה?



רשימה קצרה של חפצי מוקצה:

כרטיסי אשראי, מכשירים סלולריים, אבקת כביסה, מכשירי אלקטרוניקה, כלי השקייה ועיבוד גינה, דבק, נורת חשמל, גפרורים, כסף, עטים, קולפני ירקות, מערוכים, סרגלים, משקלים, מספריים, שופר, שדכן סיכות, כפתורים (שנתלשו מבגד), נרות או פמוטים, מפתחות רכב ועוד
חפצים אלה נכנסים לכמה קטגוריות של מוקצה וההלכות סביבם משתנות.



קטגוריה א: חפצים שיש להם שימוש אסור ("כלי שמלאכתו לאיסור").

1. כיצד כלים שנועדו לפעולות אסורות יכולים להיות מותרים לשימוש מסוים בשבת?
2. מהם שני התנאים המקילים שבהם מותר להזיז חפץ המיועד לשימוש אסור?

חפצים שיש להם שימוש אסור:

אלו חפצים שתפקידם העיקרי הוא לבצע פעלה האסורה בשבת.
לדוגמה: פטיש, כרטיס אשראי, מסרק שיער, ועוד
האם מותר לי להזיז אותם? בעיקרון אסור.

האם יש תנאים בהם יותר השימוש או הטלטול שלהם?

1. מותר להשתמש בחפצים אלה לשימוש מותר, במידה ואין לו כלי אחר המותר לשימוש לכתחילה בשבת.
לדוגמא: להשתמש בפטיש כדי לפצח באמצעותו אגוז קוקוס.
2. מותר להזיז חפצים אלו אם צריכים את המקום שהם תופסים, לדוגמה: במידה ופטיש נמצא על שולחן האוכל ואתם רוצים לאכול שם.
תנאים אלו נקראים טלטול לצורך גופו (שימוש מותר בכלי) או לצורך מקומו.





קטגוריה ב: מוקצה מצד עצמו

מה ההבדל המהותי בין "מוקצה מחמת איסור" לבין "מוקצה מצד עצמו"?



חפצים שהם מוקצה מצד עצמם :

אלו חפצים שאינם כלים ממשיים ואינם עומדים לשימושו של האדם בשבת.

לדוגמה: אבנים, מקלות, אוכל גולמי - קמח או כל מזון שאינו ראוי למאכל ללא בישול או אפיה וכד', עלים ופרחים, כלים שבורים ועוד האם מותר לי להזיז אותם?

אסור להזיז את החפצים האלה אפילו לשימוש מותר ("לצורך גופו"),

לדוגמה: שימוש באבן כדי לתמך בפתיחת דלת. (בהמשך ניתן יהיה לדון על פיתרון לכך, ע"י ייחוד החפצים לפני כניסת שבת לשימוש מותר בשבת)

וכן אסור להזיז חפצים אלו במקרה וזקוק למקום עליו הם מונחים ("צורך מקומו"),

לדוגמה: הזזת חבילות אורז וקטניות לא מבושלים במקרה, על מנת לפנות מקום לאחסון.



קטגוריה ג': פריטים יקרי ערך
("מוקצה מחמת חסרון כיס")

מדוע חפצים יקרי ערך מוגדרים כמוקצה למרות שאינם כלי עבודה?



הרעיון הפנימי של מוקצה

חפצים שהם שבירים או בעלי ערך גבוה:
אלו חפצים שאדם בוחר שלא להשתמש בהם באופן
קבוע בגלל ערכם או עדינותם.
לדוגמה: חפצי נוי יקרים, עתיקות, שטרי חוב, בגד או
מוצר שרכשתם ובדעתכם להחליפו ועוד.

האם מותר לי להזיז אותם?
אסור להזיז את החפצים האלו אפילו לצורך שימוש
מתר. וגם אם זקוק למקום שעליו הם מונחים.



חריגים וכללים נוספים – לחידוד ולאתגר אינטלקטואלי

1. באיזה אופן ניתן להזיז חפץ מוקצה במצבים של צורך?
2. כיצד יכול חפץ שאינו מוקצה להפוך למוקצה בשל מיקום חפץ אחר?



חריגים לדיני מוקצה (כי כל כלל צריך חריגים...)

1. עיקר האיסור להזיז מוקצה מכל אחת מהקטגוריות הנזכרות לעיל, הוא רק כאשר מזיזים את המוקצה בידיים. אבל, במצב של צורך, מותר להזיז מוקצה בדרך שאינה רגילה (כלומר באמצעות הרגל, הפה, המרפק וכד'...).

2. אם הניח לפני שבת, במודע, חפץ אסור על גבי או בתוך חפץ שאינו מוקצה ("בסיס לדבר האסור").

לדוגמה: הניח את הארנק שלו במגירה ריקה, החפץ שאינו מוקצה (המגירה) מקבל את ההגדרה של מוקצה ואסור להזיז אותו ביד ובמקרה שלנו - לפתוח את המגירה.

דין זה חל רק כאשר האדם רצה במודע שהחפץ המוקצה יהיה במהלך השבת על או בתוך החפץ שאינו מוקצה, אבל אם התכוין להסירו או להוציאו משם לפני שבת ושכח, אין החפץ המותר נהפך למוקצה.

מעניין: דבר זה מלמד אותנו כמה חשיבות יש לכוונת האדם על מעשיו.

נקודה למחשבה

דיני מוקצה - שעניינם "הפרשה והנחה מן הדעת" - פועלים כסוג של גבול פנימי וחיצוני גם יחד, המחדד את המרחק שבין ששת ימי העשייה לבין מרחב השבת, דיני המוקצה מזמינים אותנו להיות מודעים למה שנמצא סביבנו, ולהחליט מה ראוי להיכנס איתנו אל קדושת היום ומה נותר מחוצה לו. אולי יש כאן גם קריאה רחבה יותר: האם נוכל לאמץ את רעיון ה"הפרשה מן הדעת" גם בחיי היום־יום, ולבחור באופן מודע למה אנחנו מרשים להיכנס למרחב הפנימי האישי שלנו ומה אנחנו משאירים מחוצה לו?

תודה רבה
ושבת שלום!

שבת
לכל היסטוריה

OLAMI MENTORSHIP